

Герасимчук Н. А.

доктор економічних наук, професор, доцент кафедри економіки,
Жешувська Політехніка, Польща;
e-mail: n.gerasymchu@prz.edu.pl; ORCID ID: 0000-0002-3931-5320

Кирлик Н. Ю.

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра економічної теорії,
Ужгородський національний університет, Україна;
e-mail: natcom77@bk.ru; ORCID ID: 0000-0002-6592-1877

Штулер І. Ю.

доктор економічних наук, професор,
Перший проректор ВНЗ «Національна академія управління», Київ, Україна;
e-mail: shkirka2002@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0852-8526

Степасюк Л. М.

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра економіки підприємства імені І. Н. Романенка,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна;
e-mail: ludastepasuk@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4820-9132

Тітенко З. М.

кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів,
Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, Україна;
e-mail: zoyateslenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5816-5519

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Анотація. Присвячено аналізу ефективності експортного потенціалу, який значною мірою визначає фінансову стабільність держави. Доведено, що посилення зовнішньоторговельних позицій і поліпшення становища в системі світового господарства має важливе значення для економічного розвитку країни. Наголошено, що проблема є особливо важливою для сільськогосподарських товаровиробників, оскільки сучасні процеси глобалізації світової економіки забезпечили зростання конкуренції як на зовнішніх ринках, так і на внутрішньому ринку зокрема.

Обґрунтовано і систематизовано показники експортного потенціалу агропродовольчої продукції. За допомогою індексу чистого експортного потенціалу визначено види продукції, які можуть забезпечити конкурентні переваги у світовому вимірі.

Здійснено порівняльний аналіз показників відкритості економіки України та окремих країн світу, встановлено, що торгівельні партнери України перебувають на значно вищому рівні за показниками ВВП та експорту на одну особу. На основі проведеного аналізу ефективності українського експорту виявлено основні проблеми експортного потенціалу України та обґрунтовано шляхи їх розв'язання.

Ключові слова: експорт, аграрна продукція, експортний потенціал, зовнішній ринок, фінансова стабільність.

JEL Classification F52, H69, O13

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 4; bibl.: 11.

Gerasyimchuk N.

Doctor of Economics, Associate Professor in the Department of Economics,
Rzeszow University of Technology, Poland;
e-mail: n.gerasymchu@prz.edu.pl; ORCID ID: 0000-0002-3931-5320

Kyrlyk N.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor of the Department of Economic Theory,
Uzhhorod National University, Ukraine;
e-mail: natcom77@bk.ru; ORCID ID: 0000-0002-6592-1877*

Shtuler I.

*Doctor of Economics, Professor,
Vice-rector National Academy of Management, Kyiv, Ukraine;
e-mail: shkirka2002@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0852-8526*

Stepasyuk L.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor of the Department of Economics of Enterprise,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine;
e-mail: ludastepasuk@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4820-9132.*

Titenko Z.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine;
e-mail: zoyateslenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5816-5519*

EFFICIENCY OF THE AGRICULTURAL INDUSTRY EXPORT POTENTIAL AS THE FOUNDATION OF THE STATE FINANCIAL STABILITY

Abstract. This study was dedicated to the analysis of the efficiency of export potential, which largely determines the financial stability of the state. It is proved that strengthening foreign trade positions and improving the situation in the world economy is important for the economic development of the country. It is emphasized that this problem is especially important for agricultural producers, as modern processes of globalization of the world economy have increased competition both in foreign markets and in the domestic market in particular.

The indicators of export potential of agro-food products were validated and arranged. Authors in the article identified types of the products that can provide competitive advantages in the global scale based on the index of net export potential.

As the instrument of this study, the comparative analysis of the indicators of openness of the economy of Ukraine and other countries showed that Ukraine's trading partners are at a much higher level in terms of GDP and export per capita. Based on the analysis of the efficiency of Ukrainian export, the main problems of Ukraine's export potential were identified and as the result, ways to resolve them were justified.

Keywords: export, agricultural products, export potential, foreign market, financial stability.

JEL Classification F52, H69, O13

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 4; bibl.: 11.

Герасимчук Н. А.

*доктор экономических наук, профессор,
доцент кафедры экономики,
Жешувская Политехника, Польша;
e-mail: n.gerasymchu@prz.edu.pl; ORCID ID: 0000-0002-3931-5320*

Штулер И. Ю.

*доктор экономических наук, профессор, первый проректор,
Национальная академия управления, Киев, Украина;
e-mail: shkirka2002@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-0852-8526*

Кирлик Н. Ю.

*кандидат экономических наук, доцент,
кафедра экономической теории,
Ужгородський національний университет, Украина;
e-mail: natcom77@bk.ru; ORCID ID: 0000-0002-6592-1877*

Степасюк Л. М.

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра економіки підприємства імені І. Н. Романенко,
Національний університет біоресурсів і природопольовання України, Київ, Україна;
e-mail: ludastepasuk@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4820-9132

Титенко З. Н.

кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів,
Національний університет біоресурсів і природопольовання України, Київ, Україна;
e-mail: zoyateslenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-5816-5519

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ОТРАСЛИ В АСПЕКТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ СТАБИЛЬНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Аннотация. Посвящено анализу эффективности экспортного потенциала как аспекта, который в значительной мере определяет финансовую стабильность государства. Доказано, что усиление внешнеторговых позиций и улучшения положения в системе мирового хозяйства имеет важное значение для экономического развития страны. Отмечено, что данная проблема является особенно важной для сельскохозяйственных товаропроизводителей, так как современные процессы глобализации мировой экономики обеспечили рост конкуренции как на внешних рынках, так и на внутреннем рынке в частности.

Обоснованы и систематизированы показатели экспортного потенциала агропродовольственной продукции. С помощью индекса чистого экспортного потенциала определены виды продукции, которые могут обеспечить конкурентные преимущества на мировом рынке.

Осуществлен сравнительный анализ показателей открытости экономики Украины и отдельных стран мира, установлено, что торговые партнеры Украины находятся на более высоком уровне по показателям ВВП и экспорта на человека. На основе проведенного анализа эффективности украинского экспорта выявлены основные проблемы экспортного потенциала Украины и обоснованы пути их решения.

Ключевые слова: экспорт, аграрная продукция, экспортный потенциал, внешний рынок, финансовая стабильность.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 4; библи.: 11.

Вступ. Вхідження України до Світової організації торгівлі обумовлюється зниженням родючості землі, погіршенням екології, зношенням основних засобів виробництва, суттєвих витрат виробництва, розбалансованості міжгалузевих зв'язків і системи управління на регіональному рівні. Це впливає на зниження і погіршення якості життя населення аграрної сфери, в якій проживає 20 % зайнятого населення і виробляється до 15 % валового внутрішнього продукту держави.

Негативний розвиток аграрного виробництва потребує комплексного підходу до їх подолання і розв'язання організаційно-економічних та соціально-екологічних регіональних проблем. Реформування агропродовольчої сфери передбачає поєднання ринкових форм господарювання з активною підтримкою держави, спрямованою на підвищення керованості соціально-економічними процесами.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Важливу роль у висвітленні теоретико-методологічних засад формування та оцінки экспортного потенціалу країни в цілому та окремих суб'єктів господарювання зокрема відіграють дослідження науковців: О. Волкодавовой (Volkodovova E.V., 2007), Н. Грущинської (Grushchynska N.M., 2008), М. Жука (Zhuk M.V., 2002), А. Мазаракі (Mazaraki A.A., Yukhymenko V.V., Hrebelyuk O.P. et al. 2007), Л. Піддубної (Pidubna L.I., Shestakova O.A., 2012), Ю. Солодовського (Solodkovsky Y.M., 2006) та інших учених. Проблеми формування та реалізації экспортного потенціалу

сільськогосподарських підприємств і його стимулювання досліджували І. Червенко (Chervenko I.I., Doni K.M., Matolich A.O., 2012), Ю. Березюк (Berezyuk Y.V., 2009), О. Шубравська (Shubravska O.V., 2007) та інші.

Попри досить значну кількість робіт у цьому напрямі, деякі аспекти потребують подальшого дослідження, зокрема потреба детального аналізу експортного потенціалу аграрної продукції на світовому ринку.

Результати дослідження. Упродовж останнього десятиріччя Україна посіла стійкі конкурентні позиції на світовому ринку агропродовольчої продукції загалом. Наша держава є провідним експортером зернових (пшениці, ячменю, кукурудзи), щорічно збільшуючи їхні обсяги виробництва та експорту завдяки підвищенню якісних параметрів.

Отримані під час дослідження результати свідчать, що протягом 2015—2019 років серед досліджуваних культур спостерігається зниження чистого експортного потенціалу за такими видами продукції: щодо молока зазначений показник знизився з 0,01 в 2015 р. до 0,004 у 2019 р.; олії з 0,0169 до 0,156; ячменю з 0,041 до 0,025. Щодо яєць, то вищевказаний показник не зазнав суттєвих змін, проте його значення є досить низьким — лише 0,004. Тобто спостерігається негативна тенденція, яка свідчить про неконкурентоспроможність цієї продукції на світовому ринку.

Стосовно зернових культур у цілому, то їхній чистий експортний потенціал збільшився на 7% і 2019 року становив 0,515. Найбільше зростання цього показника, майже на 47%, спостерігається по ріпаку. Також прослідковується збільшення чистого експортного потенціалу по пшениці та кукурудзі — з 0,121 до 0,128 та з 0,156 до 0,179 відповідно. До позитивних тенденцій слід віднести зростання майже на 27 % чистого експортного потенціалу по м'ясу — з 0,015 у 2015 р. до 0,019 у 2019 р., хоча його значення все ще залишається досить низьким. Отже, вищевказані показники є задовільними і свідчать про наявність конкурентних переваг української продукції на світовому ринку (Stepasyuk, 2020).

Аналіз динаміки коефіцієнта участі в міжнародному поділі праці свідчить, що протягом 2014—2018 років спостерігається його зменшення. Так у 2014 року він становив 1,65, а 2018-го зменшився до 1,53. Варто відмітити, що найвищим він був 2015 року і становив 1,86. Попри зменшення цього показника, він залишається вищим за одиницю, що є свідченням перевищення частки країни у світовому експорті над її часткою у світовому ВВП. Проте зменшення цього показника наочно свідчить про втрату вітчизняних позицій у світовому експорті аграрної продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка коефіцієнта участі в міжнародному поділі праці аграрної продукції

Рік	Світ		Україна		Коефіцієнт участі в міжнародному поділі праці
	ВВП, млрд дол. США	Експорт, млрд дол. США	ВВП, млрд дол. США	Експорт, млрд дол. США	
2014	78944,49	23973	130,57	65,4	1,65
2015	74779,48	21324	90,49	47,9	1,86
2016	75823,65	20865	93,31	46	1,79
2017	80262,15	23002	112,13	53,9	1,68
2018	84929,51	25136	130,86	59,1	1,53

Примітка. Складено за: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP/>; за даними зі сайту Державного комітету статистики (<http://www.ukrstat.gov.ua>) і за власними розрахунками.

Зазначимо, що зависокі показники цього коефіцієнта є свідченням негативних тенденцій, які проявляються у вразливості економіки країни і можуть бути свідченням гіпертрофованого розвитку експортного сировинного сектору.

Показник ефективності експорту *i*-ї країни показує відносну величину виручки на душу населення від кожного експортованого відсотка ВВП порівняно із середньосвітовою величиною, прийнятою за 100% (Melnyk T., 2008 : 245). Аналіз ефективності експорту агропродовольчої продукції України свідчить, що 2014 року експорт на душу населення становив 1,448 тис. дол. США. Ураховуючи економічну і політичну ситуацію, яка склалася в

країні 2015 року, зазначений показник суттєво зменшився і становив лише 1,064 тис. дол. США. Починаючи з 2017 року, відмічається позитивна динаміка зростання експорту на душу населення. Так, 2018 року цей показник становив 1,331 тис. дол. США, що в порівнянні з 2015-м більше на 25%, проте є нижчим від показника 2014 року. Протягом досліджуваного періоду в Україні майже на 5% зменшилася частка експорту у ВВП. Свідченням втрати позицій на світовому ринку є зменшення частки експорту України у світовому ВВП 2018 року в порівнянні з 2014-м. Зазначені негативні тенденції, у свою чергу, вплинули на зменшення коефіцієнта ефективності експорту на 0,025 відсоткового пункту протягом досліджуваного періоду. Так, 2014 року зазначений показник становив 0,121, а 2018-го лише 0,096 (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз ефективності експорту агропродовольчої продукції України

Рік	Світ		Україна		Частка експорту України у світовому ВВП, %	Коефіцієнт ефективності експорту
	експорт на душу населення, тис. дол.	частка експорту, у ВВП %	експорт на душу населення, тис. дол.	частка експорту у ВВП, %		
2014	3,266	30,4	1,448	50,1	0,08	0,121
2015	2,872	28,5	1,064	52,9	0,06	0,083
2016	2,778	27,5	1,026	49,3	0,06	0,081
2017	3,029	28,7	1,208	48,1	0,07	0,093
2018	3,275	29,6	1,331	45,2	0,07	0,096

Примітка. Складено за: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP/> і за власними розрахунками.

Результати досліджень свідчать, що Україна ще не змогла зайняти на світовому ринку власні надійні ніші постачання готових товарів. Переважна частина її найбільших торговельних партнерів за показниками ВВП та експорту на одну особу перебуває на значно вищому рівні (табл. 3).

Таблиця 3

Показники відкритості економіки України та окремих країн світу, 2018 рік

Країна	Валовий внутрішній продукт		Експорт		Експортна квота, %	Коефіцієнт участі в міжнародному поділі праці	Коефіцієнт ефективності експорту
	усього, млрд дол.	на 1 особу, тис. дол.	усього, млрд дол.	на 1 особу, тис. дол.			
Світ	84929,5	11,1	25136,3	3,3	29,6		100,0
США	20580,3	62,9	2501,3	7,6	12,2	0,411	23,228
Китай	13368,1	9,6	2651,0	1,9	19,8	0,670	6,129
Великобританія	2828,8	42,5	856,8	12,9	30,3	1,023	13,410
Франція	2780,2	41,5	905,3	13,5	32,6	1,100	14,860
Україна	130,9	2,9	59,1	1,3	45,2	1,526	0,096
Білорусь	59,6	6,3	42,2	4,5	70,8	2,393	0,229
Нідерланди	914,5	53,1	771,0	44,7	84,3	2,849	41,906
Польща	585,8	15,4	325,3	8,6	55,5	1,876	3,384
Литва	53,3	19,1	44,0	15,8	82,5	2,789	0,843
Швейцарія	705,6	82,8	462,4	54,3	65,5	2,214	30,493

Примітка. Складено за статистичними даними з <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP/> і за власними розрахунками.

Україна істотно відстає за зазначеними показниками не лише від розвинених країн. Так, ВВП на 1 особу у світі становить 11,1 тис. дол. США, у Швейцарії — 82,8 тис. дол. США, в США — 62,9, у Нідерландах — 53,1, а в Україні — лише 2,9 тис. дол. США. Щодо показника експорту на 1 особу, то в Україні зазначений показник теж є досить низьким, лише 1,3 тис. дол. США, у світі зазначений показник становить 3,3.

Варто відмітити, що існують країни з досить високим показником експорту на душу населення, зокрема Швейцарія — 54,3 тис. дол., Нідерланди — 44,7 тис. дол. США., Литва — 15,8 тис. дол. США. Україна має найнижчий коефіцієнт ефективності експорту із

досліджуваної сукупності країн, лише 0,096. Варто відмітити, що найвищим зазначений показник є в таких країнах: Нідерланди — 41,906; Швейцарія — 30,493; США — 23,228.

Здійснений аналіз оцінки експортного потенціалу сільськогосподарської продукції свідчить, що України має компаративні переваги щодо експорту практично всіх досліджуваних видів продукції, крім молока (табл. 4).

Таблиця 4

Оцінка експортного потенціалу сільськогосподарської продукції в Україні

Вид продукції	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2019 р. у % до 2015 р.
Зернові, всього,	4	4,2	4,1	4,2	4,6	115,0
у т. ч.: пшениця	7,3	7,2	7	7,2	7,7	105,5
ячмінь	6,3	6,5	6	5,8	5,7	90,5
кукурудза	3,3	3,2	3,3	3,4	3,9	118,2
Соя	5	5,4	5,3	5,6	6,2	124,0
Ріпак	3,4	2,9	3,4	3,6	3,7	108,8
Олія	3,2	3,1	3,2	3,2	3,3	103,1
Яйця	1	1,6	1,5	2,4	2	200,0
М'ясо	1,3	1,6	1,7	1,5	1,7	130,8
Молоко	1,8	1,6	1,8	1,4	0,8	44,4

Примітка. Складено за статистичними даними із сайту Державного комітету статистики (<http://www.ukrstat.gov.ua>); митної статистики України (<http://www.customs.gov.ua/?p=343>) і за власними розрахунками.

Найвищим показник виявленої відносної переваги є по пшениці — 7,7 та сої — 6,2, до того ж ці показники зросли протягом досліджуваного періоду на 5,5 та 24% відповідно. Також суттєво зростає експорт яєць і м'яса у 2 рази і на 30,8%. Прослідковуються і певні негативні тенденції, зокрема щодо ячменю, незважаючи на те, що коефіцієнт відносних переваг є досить високим — 5,7, проте протягом досліджуваного періоду він зменшився на 9,5%. Щодо молока, то цей коефіцієнт зменшився більше ніж удвічі і становить лише 0,8, тобто за цим видом продукції країна втрачає компаративну перевагу в експорті щодо інших країн.

У результаті дослідження встановлено, що аграрний потенціал України є високим, проте він не використовується в повному обсязі. Основними причинами цього є: обмежений доступ до фінансових ресурсів сільськогосподарських виробників; відсутність послідовної державної політики в розвитку агропромислового виробництва, що веде до ірраціонального використання державних коштів на підтримку сільського господарства; малорозвинена інфраструктура, що призводить до збільшення вартості продукції, високих втрат під час транспортування або зберігання (Zastozhnikova I.V., 2013 : 130).

Виходячи з перелічених проблем, можна запропонувати такі шляхи їх подолання: збільшення ринків збуту; дотримання європейських і міжнародних стандартів виробництва продукції; фінансова допомога аграрному сектору з боку держави у формі інвестицій та низьковідсоткових кредитів; поліпшення інфраструктури і логістики країни; збільшення держзамовлення на студентів аграрних вишів країни, заохочення молоді до сільськогосподарської діяльності шляхом реформування аграрної освіти; спрощення умов виходу українських підприємств на зовнішній ринок через складання міжнародних договорів; спрощення умов для створення переробних підприємств на території України.

Висновки. Отже, проаналізувавши стан експортного потенціалу сільськогосподарської продукції в Україні, визначено, що в короткотерміновому періоді перспективними можуть бути традиційні експортноорієнтовані види продукції: соняшник, пшениця, кукурудза, ячмінь, соя та ріпак. Відносно галузі тваринництва, перспективною є продукція птахівництва, молочного скотарства і частково свинарства. Передбачається, що український експорт буде рухатися в азійському та африканському напрямках, оскільки

частково у змозі задовольнити потреби цих країн у зерні та тваринницькій продукції. Вважаємо, що для активного розвитку експорту агропродовольчої продукції є удосконалення його структури і вихід на світові ринки з конкурентоспроможною продукцією, яка б відповідала їхнім вимогам і стандартам.

Література

1. Волкодавова Е. В. Экспортный потенциал промышленных предприятий: теория, методология, практика / Е. В. Волкодавова. — Самара : Изд-во Самарский гос. экон. ун-та, 2007. — 159 с.
2. Грущинська Н. М. Теоретичні основи європейської економічної інтеграції України / Н. М. Грущинська. — Київ : Корбут, 2008. — 232 с.
3. Жук М. В. Экспортный потенциал региона. Теория, методология, практика / М. В. Жук. — Чернівці : Руга, 2002. — 199 с.
4. Застожнікова І. В. Шляхи удосконалення державного регулювання сільського господарства України / І. В. Застожнікова. // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. — 2013. — № 1. — С. 121—135.
5. Кривенко Н. В. Методичні підходи до оцінки розвитку міжнародного поділу праці / Н. В. Кривенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економіка. — 2017. — № 5. — С. 32—35.
6. Мельник Т. Экспортный потенциал Украины: методология оценки та анализ / Т. Мельник // Міжнародна економічна політика. — 2008. — № 1. — С. 241—271.
7. Піддубна Л. І. Экспортный потенциал підприємства: сутність і системні імперативи формування та розвитку / Л. І. Піддубна, О. А. Шестакова // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2012. — № 37. — С. 223—229.
8. Stepasyuk L. Financial and organizational implementation of state support for live stock producers / L. Stepasyuk, Z. Titenko // Modern Management Review. — 2020. — Vol. XXV. — № 27 (1). — P. 95—103.
9. Мазаракі А. А. Управління експортним потенціалом України : монографія / А. А. Мазаракі, В. В. Юхименко, О. П. Гребельник та ін. ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. — Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. — 210 с.
10. Червенко І. І. Формування експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств зерно продуктового підкомплексу / І. І. Червенко, К. М. Доні, А. О. Матоліч // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2012. — № 4. — С. 10—17.
11. Nitsenko V. Pricing in the Concept of Cognitive Marketing in the Context of Globalization: Theoretical, Methodological and Applied Aspects / V. Nitsenko, O. Chukurna, A. Mardani, J. Streimikis, N. Gerasymchuk, I. Golubkova, T. Levinska // Montenegrin Journal of Economics. — 2019. — Vol. 15. — № 4. — P. 131—147.

Статтю рекомендовано до друку 20.04.2020.

© Герасимчук Н. А., Кирлик Н. Ю., Штулер І. Ю., Степасюк Л. М., Тітенко З. М.

References

1. Volkodovova, E. V. (2007). *Ekspornyj potencial promyshlennyh predpriyatij: teoriya, metodologiya, praktika* [Export potential of industrial enterprises: theory, methodology, practice]. Samara: Izd-vo Samarskij gos. ekon. un-ta [in Russian].
2. Hrushchynska N. M. (2008). *Teoretychni osnovy yevropejskoi ekonomichnoi intehratsii Ukrainy* [Theoretical foundations of European economic integration of Ukraine]. Kyiv: Korbut [in Ukrainian].
3. Zhuk, M. V. (2002). *Ekspornyj potencial rehionu. Teoriia, metodolohiia, praktyka* [Export potential of the region. Theory, methodology, practice]. Chernivtsi: Ruta [in Ukrainian].
4. Zastozhnikova, I. V. (2013). Shliakhy udoskonalennia derzhavnogo rehuliuвання silskoho hospodarstva Ukrainy [Ways to improve state regulation of agriculture in Ukraine]. *Naukovi rozvidky z derzhavnoho ta munitsypalnoho upravlinnia — Scientific research on state and municipal administration, 1*, 121—135 [in Ukrainian].
5. Krivenko, N. V. (2017). Metodichni pidkhody do otsinky rozvytku mizhnarodnoho podilu pratsi [Methodical approaches to assessing the development of the international division of labor]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademii»*. *Ekonomika — Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»*, 5 (33), 32—35 [in Ukrainian].
6. Melnyk, T. (2008). Ekspornyj potencial Ukrainy: metodolohiia otsinky ta analiz [Export potential of Ukraine: assessment methodology and analysis]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka. — International economic policy, 1—2*, 241—271 [in Ukrainian].
7. Piddubna, L. I., & Shestakova, O. A. (2012). Ekspornyj potencial pidpriemstva: sutnist i systemni imperatyvy formuvannia ta rozvytku [Export potential of the enterprise: essence and system imperatives of formation and development]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti — Bulletin of Transport Economics and Industry, 37*, 223—229 [in Ukrainian].
8. Stepasyuk, L., Titenko, Z. (2020). Financial and organizational implementation of state support for livestock producers. *Modern management review, Vol. XXV, 27 (1)*, 95—103.
9. Mazaraki, A. A., Yukhymenko, V. V., & Hrebelnyk, O. P. (et al.) (2007). *Upravlinnia ekspornym potentsialom Ukrainy* [Management of export potential of Ukraine]. A. A. Mazaraki (Ed.). Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t [in Ukrainian].
10. Chervenko, I. I., Doni, K. M., & Matolych, A. O. (2012). Formuvannia ekspornogo potentsialu silskohospodarskykh pidpriemstv zerno produktovoho pidkompleksu [Formation of export potential of agricultural enterprises of grain subcomplex]. *Visnyk aharnoi nauky Prychornomor'ia — Bulletin of Agricultural Science of the Black Sea, 4*, 10—17 [in Ukrainian].
11. Nitsenko, V., Chukurna, O., Mardani, A., Streimikis, J., Gerasymchuk, N., Golubkova, I., & Levinska, T. (2019). Pricing in the Concept of Cognitive Marketing in the Context of Globalization: Theoretical, Methodological and Applied Aspects. *Montenegrin Journal of Economics, 15*, 4, 131—147.

The article is recommended for printing 20.04.2020.

© Gerasymchuk N., Kyrlyk N., Shtuler I., Stepasyuk L., Titenko Z.